

Litteraturorientering og bibliografi

af Jørn Hansen

Sidste nummer af Idrætshistorisk Årbog indeholdt ingen anmeldelser. Dog var det vigtige arbejde med ajourføringen af den idrætshistoriske bibliografi fortsat i sidste nummer. Bestyrelsen har efter sidste års generalforsamling besluttet på ny at omtale eller anmelde de nyeste publikationer inden for det idrætshistoriske felt eller i relation hertil.

Det er imidlertid yderst begrænset, hvad foreningen får og har fået tilsendt til anmeldelse, derfor vil vi i år forsøge at omtale enkelte af de nyeste og forhåbentlig også mest centrale publikationer. Denne omtale vil så blive suppleret med en fortsættelse af den idrætshistoriske bibliografi. Vi kan desværre ikke garantere for, at bibliografien er fuldstændig. Den bedste måde at sørge for at blive omtalt er at sende enten publikationen eller i det mindste titlen på ens arbejde til Idrætshistorisk Forening.

Kun få år efter at Ove Korsgaard i »Kampen om Kroppen« (1982) kom med sit bud på, hvorledes den lingske gymnastik skal forstås og placeres i forhold til henholdsvis højskolebevægelsen og den »danske« gymnastik, kommer Else Trangbæk i sin licentiatafhandling »Mellem leg og disciplin. Gymnastikken i Danmark i 1800-tallet« (1987) med en anden opfattelse af den lingske gymnastik. Den lingske gymnastik var i sig selv ikke progressiv, det var den kontekst, den svenske gymnastik i Danmark udfoldede sig under, der kom til at give den lingske gymnastik visse progressive undertoner. Der kan efter Else Trangbæks opfattelse findes mange eksempler på, at den svenske gymnastik ligesåvel kunne opfattes som disciplinerende.

I »Mellem leg og disciplin« bliver gymnastikken vurderet ud fra en anden forståelsesramme end hos Korsgaard. Pointen er, at der kun meget vanskeligt kan opstilles entydige kriterier for, hvad der i selve gymnastikformen kan karakteriseres som højre eller ventreorienteret. Den filantropiske/tyske gymnastik skal vurderes som en humanistisk-pædagogisk gymnastikform, og den lingske som en fysiologisk-pædagogisk. Oprindeligt var den filantropiske gymnastik knyttet til en pædagogisk frigørende model. Det var forbindelsen mellem højskolebevægelsen og den lingske gymnastik, der gjorde den fysiologiske gymnastik frigørende. I skolen kom børn til at opleve samme fysiologiske gymnastik som en yderst restriktiv gymnastikform.

Interessant er det i forhold til Else Trangbæks indirekte kritik af Korsgaards »Kampen om Kroppen«, at denne i sin »Krop og kultur. Andelsbøndernes gymnastik mellem almuen leg og borgerskabets sport« (1986) i sin forståelse af den lingske gymnastik har nærmet sig samme opfattelse som Else Trangbæk.

Med Korsgaard og Trangbæks publikationer om gymnastikken i Danmark er dette felt ved at være rimeligt godt dækket ind. Det samme er endnu ikke tilfældet med sportens område. Desværre er det yderst begrænset, hvad der kan hentes i de to første bind af 4-bindsværket »*Dansk Fodbold. En fodboldkrønike af Knud Lundberg*« (1986 og 1987). Bd. 1 »Fra Breslau til Bronzeholdet«, bd. 2 »Trange tider og olympisk sølv«. Her er der tale om en krønike i ordets værste forstand. Udgivelsen skal markere DBU's forestående 100-års jubilæum, og vel er det i orden, at man inden for et så fascinerende område har valgt en subjektiv fremstillingsform. men også til en sådan fremstillingsform bør der stilles visse kvalitetskrav. Begge bind er fulde af gentagelser, Knud Lundbergs egne kæpheste er for dominerende. Både 1. og 2. bind kører i tomgang omkring, hvorledes kunne det ikke være gået, hvis DBU ikke havde haft et så tåbeligt forhold til amatørbegrebet. Eller bronzeholdet var mindst lig så stærk som VM-holdet i Mexico. De to første bind indeholder nogle pæne tegninger over Lundbergs rekonstruktioner af bestemte situationer i diverse kampe. Både som historieskrivning og som erindring er de to første bind ringe. Vi mangler i Danmark stadig en større samlet fremstilling af idrættens historie. Her kan vi utvivlsomt lære noget af det norske storværk af *Finn Olstad og Stein Tønnesson Norsk Idretts historie bd. 1-2, Aschehoug, Oslo 1986-87.*

I 1987 afsluttede breddeidrætsudvalget sit arbejde. Desuagtet de politiske slagsmål og uenigheder, der er fulgt i kølvandet på udvalgets arbejde, indeholder tre-bindspublikationen »*Betænkning om breddeidrætten i Danmark*«. *Ministeriet for Kulturelle Anliggender Betænkning nr. 1094 1987* virkelig mange informationer om idrætssituationen i Danmark. Hertil kommer at de fleste emner er sat ind i en historisk ramme, således at betænkningen også er anvendelig til at skaffe sig et kortfattet historisk overblik.

Betænkningen om breddeidrætten har da også fundet rig anvendelse i SF's bredt favnende idrætspolitiske oplæg »*Idrætspolitik mellem selvforvaltning og styring*«, redigeret af *Torben Jakobsen* (1987). Oplægget er mere tænkt som et debatoplæg end som en programerklæring og finder da også bedst anvendelse som sådan.

De seneste års diskussioner om idrætsforeningernes rolle og eventuelle mangler har sat sig spor både i Betænkningen og i SF's oplæg. En større historisk-sociologisk og politologisk analyse af idrætsforeningerne som interesseorganisationer findes i *Kurt Klaudi Klausens »Per Ardua Ad Astra. En konflikt- og organisationssociologisk analyse af idrætslige interesseorganisationers interaktion og mulighed for politisk opinionsdannelse*« (1988). En bog

om konflikter mellem idrættens interesseorganisationer fra lokalt plan til de store landsdækkende organisationer, men også en bog, der til en vis grad tager foreningstanken i forsvar.

Idrætsforeningernes krise er ligeledes et af de gennemgående temaer i antologien »*Splinter af dansk idræt*«, redigeret af Michael Andersen (1988). Bogen indeholder seks artikler, der alle forholder sig til emner i den nutidige idrætsdebat. Aktuel og debatterende er også seneste nummer af *Centring 8 (1987) 1* med temaet »*Show sport*« om mediernes betydning for og forhold til sporten.

Emner fra kroppen og idrættens historie er mere og mere begyndt at interessere kulturhistorikerne. Et eksempel herpå er Erik Nørugaards »*Da bedstemor gik i vandet. Træk af badelivets historie*« (1987). Bogens styrke er de meget flotte billeder, der i sig selv fortæller en masse gode historier, og bogen er da også først og fremmest en billedbog. Den historiske oversigt i tekstafsnitene er desværre ret overfladisk.

Den kulturhistoriske interesse for kroppen afspejler det skred, der er sket bort fra opfattelsen af kroppen som en entydig biologisk og naturhistorisk størrelse til også at være en kulturel størrelse. En for idrætshistorikere spændende fremstilling af denne problematik finder vi i Bente Rosenbecks »*Kvinddekøn*«. *Den moderne kvindeligheds historie 1880-1980*« (1987). En fremstilling af, hvad der skete med kvinden, da kvindens krop blev genstand for læge- og naturvidenskabens interesse; om hvorledes kvinden blev en del af det naturlige.

Vores svenske søsterorganisation tager i deres årsskrift ikke så fast et afgrænset tema op, som vi de sidste år har valgt at gøre. »*Idrott. Historia och Samhälle*«. *Svenska idrottshistoriska foreningens årsskrift 1987* dækker et bredt spekter inden for idrætshistorien. Lars Ericson skriver om militæridræt i Skovde. Åke Jonsson om fodboldspillet start i Malmø. Lars Niléhn om studenteridræt. Paavo Roos om idrættens rolle i det antikke Grækenland. Håkan Sandblad om Coubertins deltagelse i digtekonkurrencen i Stockholms OL. Bernard Woltmann om den olympiske bevægelse i Polen og endelig Leif Yttergren om en cykelrytterstrejke i Stockholm i 1889. Hertil kommer rapporter fra konferencer samt anmeldelser.

I den efterfølgende bibliografi vil udelukkende publikationer på dansk blive medtaget. I dette orienterende afsnit vil det dog være på sin plads med en kort omtale af enkelte centrale nyere publikationer i udlandet. I samarbejde med Department of Sociology University of Leicester har den engelske Football Trust oprettet *Sir Norman Chester Centre for Football Research*, der først og fremmest giver sig af med at undersøge hooligan-rollemerne i engelsk fodbold. Til centret er knyttet Eric Dunning, P. Murphy og J. Williams. Centret har foreløbig publiceret 24 titler om fodboldens og fodboldtilskuernes historie.

Også tilskuernes historie er emnet i den amerikanske sportshistoriker *Allen Gutmanns Sports Spectators, New York 1986*. Fra oldtiden til nutiden undersøges med udgangspunkt i nutidens hooligan-roblemer forholdet mellem sport og vold blandt tilskuere. På linie med Dunning og andre kan Guttman påvise, at sammenhængen mellem vold og sport er en gammel historie. Nogle af de ældste kilder beskriver tilskueroptøjer i forbindelse med hestevæddeløb i det gamle Østromerske rige.

Ved universitetet i Rennes i Frankrig har man i efteråret publiceret en af de første større strukturhistoriske analyser af legemsøvelsernes udvikling i Frankrig. *Jacques Defrance's l'excellence corporelle, la formation des activités physiques et sportives modernes 1770-1914, collection Cultures Corporelles Presses Universitaires Rennes 1987*. I bogen skildres hvorledes gymnastikken fra ved slutningen af det 18. århundrede at være forbundet med det nye samfunds – det borgerlige samfunds – politiske kultur i løbet af det 19. århundrede selvstændiggør sig for i det 20. århundrede sammen med sporten mere og mere at blive en autonom størrelse i samfundet. En forståelsesramme, der sikkert med held også kan overføres til en undersøgelse af udviklingen i Danmark.

Berlin 1936 har været genstand for mange fremstillinger og undersøgelser. Nye undersøgelser kan dog stadig se dagens lys. En interessant undersøgelse også set med danske øjne er *Jürgen Bellers (hrsg) Die Olympiade Berlin 1936 im Spiegel der ausländische Presse. Lit Verlag Münster 1986*. Bogen indeholder et afsnit om den danske presses behandling af Berlin 1936, hvor bl.a. også Niels Bukhs opfattelse er omtalt.

Fra tidsskriftsfronten skal nævnes to, der ikke er omtalt i oversigten i Årbogen fra 1986. *Canadian Journal of History of Sport*, giver et godt billede af forskningsdiskussionen i Nordamerika, samt en virkelig god orientering om de nyeste publikationer inden for sportshistorie.

Nytilkommen er det tyske *Sozial- und Zeitgeschichte des Sports, Pahl-Rugenstein Verlag, Köln*, startet i 1987. De første numre har bl.a. omhandlet Carl Diem og den tyske sportsvidenskabelige tradition, Hefte 1 i 2. årg. er et temanummer om »Arbeidersport«.

Bibliografi

V. Jørn Hansen

Albret, Pouk: Sportsjournalistikkens elendighed. Centring 87/1. p. 22–29.

Andersen, Bjarne: Foreningsidrætten under pres – nye idrætsinitiativer. I: Splinter af dansk idræt, Michael Andersen (red.). Odense Universitetsforlag, 1988. p. 69–78.

Andersen, Michael: Idræt og lokalsamfund – idrætten som en del af det samlede kultur- og fritidsbillede. I: Idræt på vej mod år 2000. 1986. p. 21-40.

Andersen, Michael: Rapport over studierejse til Sovjetunionen i perioden 5.-15. januar 1987. Odense Universitets Trykkeri, 1987. p. 1-30.

Andersen, Michael (red.): Splinter af dansk idræt. Odense Universitetsforlag, 1988. p. 1-110.

Andersen, Michael: Vi er på banen ... – om udviklingstendenser inden for dansk idræt i det seneste årti. I: Splinter af dansk idræt, Michael Andersen, (red.). Odense Universitetsforlag 1988. p. 9-30.

Assmussen, Erling: Gymnastikstudiet og det Gymnastikteoretiske Laboratorium ved Københavns Universitet. Tilbageblik på trekvart århundredes hændelser. København, Idrættens Forskningsråd, 1987.

Bay, Joi: Ungdomsforskning. I: Idrættens Vadefugle, 1987. p. 83–88.

Berggren, Finn: Idrættens trækfugle. Af Finn Berggren, Bjarne Ibsen og Ejgil Jespersen. Vejle, DDGU, 1987.

Berggren, Finn og Bjarne Ibsen: Idrættens trækfugle. I: Idrættens Vadefugle. 1987. p. 21-30.

Berth, Erik: Mange tabere og få vindere. p. 91–95. I: Centring, 87/1.

Bonde, Hans: Kønnenes kamp i sport og gymnastik. I: Idræthistorisk Årbog 1987, 3. årgang. p. 23-53.

Breds, Preben: Træk af kvindegymnastikdragtens historie. I: Idræthistorisk Årbog 1987, 3. årgang. p. 54-62.

Breds, Preben: Filmsøgning. I: Idræthistorisk Årbog 1987, 3. årgang. p. 107-110.

Centring 87/1: Tema: Showsport. Albert, Poul m.fl. (red.)

Christensen, Lars B.: Vi gi'r læserne det de vil ha'. Centring 87/1. p. 5-9.

Christiansen, Carsten & Lars Høbye: Tæt lav læring i en blokbebyggelse. I: Fritidsarbejde i nærmiljø – fra inspiration til selvforvaltning 2. 1987. p. 1-51.

Damkjær, Søren: Kroppen: En kulturvidenskabelig synsvinkel. I: Idrættens Vadefugle, 1987. p. 69-82.

Den kommunale Højskole i Danmark/Kommunernes Landsforening: Kommunernes fritidspolitik. Omstilling og serviceudvikling. 1987. p. 1-40.

Dons, Bjarke (red.): Atletikglimt. Hammerkasterekselskabet af 1984, 1988.

Eichberg, Henning: Automobilens revolution. Materialer til en teknologihistorie, der medtænker tingenes forsvinden. I: Den jyske Historiker, Århus 1986, pp. 35-36 og 52-72.

Eichberg, Henning: Hverdagsliv og kropskultur. Mod en ny kulturel materialisme? Hverdagsliv under forandring. Rapport fra et seminar om hverdagsliv, Charlotte Bloch, Lis Højgaard (red.), København 1986, p. 15-33.

Eichberg, Henning: Teknologien bevæger sig i spring. Mod en ny samfundshistorie ud fra kropshistorien? Mod en ny samfundshistorie? Henrik Halkier o.a. (red.), Århus 1986, p. 15-33.

Eichberg, Henning: Hvem er vi da i grunden? Om at tænke det danske og om kultursociologi som identitetsvidenskab. I: Kulturrosen, særnummer 18.9.87. København, 34 sider.

Eichberg, Henning: Bolden er rund, dens vej er krum. Kamp og latter under samfundsmæssig forandring. I: Fremtidens folkelige idræt, Lotte Jensen (red.). DDGU 1987, p. 26-53.

Eichberg, Henning: Lokalmiljøets krumme linier. Nye udspil om folkelig kropskultur. Højskolebladet 112:7, 1987, p. 109-13.

Eichberg, Henning: Ungdomskultur, politisk kultur og kropskultur i den tyske historie. I: Ungdomskultur. Årbog for ungdomskulturforskning 2. Joi Bay et al. (red.) København, 1987. p. 160-73.

Eichberg, Henning: Blomstens bevægelse eller »matriarkatets forsvinden«? Kroppen som tilgang til hverdagslivet i den tredje verden. I: Hverdagslivsstudier i den tredje verden, Finn Stepputat (red.) København 1987. P. 62-79.

Eichberg, Henning: Vandreren Wotan. Om at læse myter. I: Støvrings Højskoles årsskrift, 1987. p. 4-14.

Eichberg, Henning: Idræt og socialt arbejde. I: Idrættens Vadefugle. 1987. p. 32-46.

Friis, Henning: Fritiden i fremtiden. I: Idræt på vej mod år 2000. 1986. p. 5-8.

Gotved, Helle: Et tilbageblik. I: Idrætshistorisk Årbog 1987, 3. årgang. p. 63-78.

Hansen, Jørn: Idrættens og samfundets krise. I: Splinter af dansk idræt, Michael Andersen (red.). Odense Universitetsforlag 1988. p. 79-88.

Haurum, Carsten: Støtte – styre – stimulere. Debatoplæg om offentlige tilskud til fritidsvirksomhed. København, DUF, 1986.

Henriksen, Ole: Sportsjournalisten en gøgeunge. Centring, 87/1. p. 16-21.

Idrættens Vadefugle. Rapport fra en forskerkonference på Storebæltscentret, Nyborg 7.-8. december 1987.

Idrætshistorisk Århus 1987, red.: Breds, Preben, Møller, Jørn, Rasmussen, Ole. C., Schøler, O. og Møller Rasmussen, Lars.: Gymnastik-historie. Dansk Idrætshistorisk Forening – krop og kultur, 1987, 3. årgang. Bogforlaget DUO.

Ive, Lars: Sport og sponsering. Centring 87/1. p. 66-75.

Jakobsen, Torben (red.): Idrætspolitik mellem selvforvaltning og styring. Et debatoplæg fra SF's idrætspolitiske udvalg. SP Forlag. 1987.

Jensen, Henrik Lund: Sport og fascination. Odense Universitet, 1987, Speciale.

Jensen, Keld Friis: Idræts-aktiviteterne. I: Fritidsarbejde i nærmiljø – fra inspiration til selvforvaltning 1. 1987. p. 47-49.

- Jespersen, Ejgil*: Idrætsforskning og samfund. I: Idrættens Vadefugle. 1987. p. 4-20.
- Jespersen, Ejgil (red.)*: IDRÆTSFORSK. Statusrapport og planer for forskning og udviklingsarbejde vedr. idræt, krop og kultur. 1988. p. 1-77.
- Jørgensen, Per Schultz, Gamst, Birthe & Andersen, Bjarne Hjorth*: Efter skoletid. Socialforskningsinstituttet, publ. 154, København 1986.
- Ketelsen, P. & J. Wilsted*: Kursusfrafald. Problem eller mulighed. Et problemkompleks i sociologisk perspektiv. DDSG&I, Ullerslev Tryk, 1986.
- Ketelsen, P & J. Wilsted*: DDSG&I og kursusfaldet. En kvalitativ sociologisk undersøgelse af en organisation i krise. (Et procesforløb). Odense Universitet 1987, Speciale.
- Klausen, Kurt Klaudi*: Per ardua ad astra. En konflikt- og organisationssociologisk analyse af idrætslige interesseorganisationers interaktion og mulighed for politisk opinionsdannelse. Odense Universitetsforlag, 1988, p. 1-249.
- Klausen, Kurt Klaudi*: Den danske idrætsforening. Frivillige organisationer mellem brugere, stat, marked og civilt samfund. I: Splinter af dansk Idræt, Michael Andersen (red.). Odense Universitetsforlag, 1988. p. 45-68.
- Korsgaard, Ove*: Mellem natur og kultur. I: Idræthistorisk Årbog 1987, 3. årgang. p. 15-22.
- Krabbe, Palle*: Mosaik. I: Idræthistorisk Årbog 1987, 3. årgang. p. 104-106.
- Kvindeenergier i idrætten*. Weekend seminar 7.-9. marts 1986, Køng Folkehøjskole. Frederiksberg, Kvinder og Idræt, 1986.
- Lammert, Ole*: Splinter og knaster i dansk eliteidræt. I: Splinter af dansk idræt, Michael Andersen (red.) Odense Universitetsforlag, 1988. p. 31-44.
- Larsen, Ole*: 80'ernes showsport kan kun bruge vindere. Centring 87/1. p. 10-15.
- Lasthein, Henning & Ole Stensgaard*: Male-grupperne. I: Fritidsarbejde i nærmiljø – fra inspiration til selvforvaltning 1. 1987. p. 44-46.
- Lejerbo Kolding/Kolding Seminarium/Odense Universitet*. Fritidsarbejde i nærmiljø – fra inspiration til selvforvaltning. Lejerboprojektet og læreruddannelsen 1 & Folkeoplysningen – breddeidrætten 2. Rapport. 1987.
- Lundberg, Knud*: Dansk Fodbold 1, Rhodos, Kbh. 1986, pp. 1-224 og 2. Rhodos, Kbh. 1987, pp. 1-216.
- Lystrup, Hans-Erik*: Sportens samfund – samfundets sport. Herning, Systime, 1987.
- Møller, Jørn*: Etik eller fascination. Centring 87/1. p. 85-90.
- Møller, Jørn*: Fra kappestrid til konsum. Centring 87/1. p. 30-49.
- Nielsen, Knud Aage*: Idrætskultur – nogle synspunkter, Åbybro, DUO. 1986.
- Nielsen, Knud Aage og Finn Brandt-Pedersen*: Orientering om projektet. I: Fritidsarbejde i nærmiljø – fra inspiration til selvforvaltning 1. 1987. p. 3-8.

Nyberg, Karin: Perspektiver for børn, ung og familien – tanker om planlægning. Idræt på vej mod år 2000. 1986. p. 9-15.

Nørgaard, Erik: Da bedstemor gik i vandet. Træk af badelivets historie. Holkenfeldts forlag. 1987, p. 1-120.

Nørgaard, Maj-Britt: Gymnastik og sanselighed. I: Idrætshistorisk Årbog 1987, 3. årgang. p. 98-103.

Olsen, Helga: Gymnastikminder. I: Idrætshistorisk Årbog 1987. p. 79-89.

Olstad, Finn: Norsk idretts historie. Af Finn Olstad og Stein Tønnesson. Oslo, Aschehoug, 1986-87. Bind 1-2.

Outzen, Ove: Selvforvaltning (?) i legepladsgruppen. I: Fritidsarbejde i nærmiljø – fra inspiration til selvforvaltning 1. 1987. p. 50-72.

Peitersen, Birger & Bente Holm Kristensen: Hooliganism – et medieskabt hattrick. Centring 87/1. p. 96-110.

Povlsen, Jørgen: Fritidsarbejde i nærmiljø. I: Idrættens Vadefugle, 1987. p. 47-55.

Povlsen, Jørgen: Om idrætslig igangsætning og lokalsamfundsarbejde. I: Fritidsarbejde i nærmiljø – fra inspiration til selvforvaltning. 1987. p. 52-103.

Povlsen, Jørgen: Idræt i lokalkulturen – mellem nostalgi og management. I: Splinter af dansk idræt, Michael Andersen (red.). Odense Universitetsforlag, 1988, p. 89-106.

Risskjær, Søren: Idræt på vej mod år 2000 – udviklingstendenser og udviklingsmuligheder. I: Idræt på vej mod år 2000. 1986. p. 16-21.

Rosenbeck, Bente: Kvindelighed. Biologi eller historie? I: Idrættens Vadefugle, 1987. p. 89-98.

Rosenbeck, Bente: Kvindekøn. Den moderne kvindeligheds historie 1880-1980. Gyldendals forlag. 1987. p. 1-354.

Roskilde Idræts Union: Idræt på vej mod år 2000. Idræt i fremtiden – fremtidens idræt. Rapport. 1986.

Rønn-Poulsen, Anni m.fl.: Lejerbo-projektet og læreruddannelsen. I: Fritidsarbejde i nærmiljø – fra inspiration til selvforvaltning 1. 1987. p. 9-43.

Skjelkjær, Kristian: Idræt og opdragelse. Af Kristian Skjelkjær og Flemming Rasmussen. Åbybro, DUO, 1987. Bind 1-3.

Thorup Andersen, Vibeke: Fritid og idræt. Spørgeskemaundersøgelse af frafaldet indenfor den københavnske idræt. Brøndby, DIF, 1985.

Trangbæk, Else: Gymnastik og opdragelse. I: Idrætshistorisk Årbog 1987, 3. årgang. p. 111-114.

Trangbæk, Else & Preben Breds: Dansk gymnastik – folkelig kultur, fra folkeopdragelse til motion. Danmarks Idrætsmuseum og Danmarks Højskole for Legemsøvelser, 1988.

Wahlgren, Bjarne: Erfaringsindsamling under 10 punkts programmet. I: Idrættens Vadefugle, 1987. p. 56-68.

Wilsted, J. m.fl.: Idrættens samfundsmæssige udvikling. Sociologiske overvejelser om idrætten i en landkommune. Seminar. Odense Universitet, 1985.

Øllgaard, Jørgen: Fodbold og eliten er gode medier. *Centring* 87/1. p. 76-84.

Øllgaard, Jørgen: Sporten som hverdagsmytologi. *Centring* 87/1. p. 50-65.